

Література

1. Про стан платіжного балансу України за 2009 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
2. Панфілова Т. Україна в глобальному торгівельному та інвестиційному середовищі / Т. Панфілова // Фінанси України. – № 3. – 2008. – С. 75–84.
3. Globalization Index 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.foreignpolicy.com>
4. 2008 Index of Economic Freedom [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.heritage.org/index>.
5. The Global Competitiveness Report 2009-2010.WEF [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org>
6. Ізосімова Н. Конкурентоспроможність України після кризи: десять сходинок униз [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dt.ua>

Надійшла 09.10.2010

УДК 658

А. А. ПИЛИПЧУК

Криворізький економічний інститут ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана»

ЗМІСТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА З ТОЧКИ ЗОРУ РЕСУРСНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ

У статті розглянуто зміст економічної безпеки підприємства з точки зору ресурсно-функціонального підходу, обґрунтовано її функціональний взаємозв'язок з потенціалом підприємства, зокрема стратегічним.

The article examines the content of economic security point of view of resource-functional approach, based its functional relationship with the potential of the enterprise, including strategic.

Ключові слова: безпека, економічна, ресурси, функціональні складові, потенціал, стратегічний.

Актуальність теми. Функціонування підприємств в сьогоденних умовах невизначеності потребує відповідності внутрішнього середовища зовнішньому. Причому дана відповідність як необхідна умова реалізації його потенціалу має забезпечуватись, перш за все, ефективною системою економічної безпеки підприємства. В той же час збільшення кількості збанкрутілих підприємств або таких, що опинилися на межі банкрутства, за період фінансово-економічної кризи переконливо свідчить про її відсутність. Практика вітчизняного менеджменту показує, що економічна безпека підприємства ототожнюється з відповідною службою на підприємстві, що, як правило, лише частково реалізує її функціональні напрямки. Розглянуті фактори роблять тему дослідження автора досить актуальною.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженню питань економічної безпеки підприємства присвячені праці таких вчених, як В. Щелкунов, О. Ареф'єва, В. Геєць, В. Губський, В. Пономарьов, О. Кірієнко, Т. Кузенко, Л. Абалкін, В. Тамбовцев, Є.Олейніков, А. Колосов, В. Шликов, О. Грунін, В. Сенчагов, Г. Козаченко, М. Єрмошенко, В. Мунтян, Г. Задорожний, А. Ляшенко. Предметом їх дослідження є поняття «економічна безпека підприємства», система й механізм її забезпечення, проте в них недостатньо розглянуто зміст економічної безпеки з точки зору ресурсно-функціонального підходу, зокрема її співвідношення з потенціалом підприємства.

Мета статті. Поглибити зміст економічної безпеки підприємства з точки зору ресурсно-функціонального підходу.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні існує безліч широковідомих й вузько спрямованих підходів до змісту економічної безпеки підприємства, що пояснюється багатовекторністю факторів впливу. Одним з найбільш досліджених й базових є ресурсно-функціональний підхід. Здобутком даного підходу є визначення поняття «економічна безпека підприємства», а також її структурних складових.

Автори цього підходу розглядають економічну безпеку підприємства як «стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання загрозам і для забезпечення стабільного функціонування підприємства в даний час і в майбутньому» [1].

Визначення, в яке входить величина, що важко визначити – ефективність використання корпоративних ресурсів. Безумовно, ефективність використання корпоративних ресурсів у результаті, як причина або як наслідок, може характеризувати ступінь ЕБП. Але ж виникає проблема визначення, що саме відноситься до цих корпоративних ресурсів і чи розглядати їх вплив на ЕБП разом або окремо.

У визначенні не згадана можливість використання некорпоративних ресурсів забезпечення ЕБП, наприклад державних правоохоронних органів, системи регулювання торгових та виробничих відносин. Також неможливо визначити чи є швидкий, динамічний розвиток підприємства або навпаки, застій, стабільним функціонуванням.

Більш доцільним визначенням, на нашу думку, є таке: «економічна безпека підприємства – це такий

стан господарського суб'єкта, при якому він, при найбільш ефективному використанні корпоративних ресурсів, добивається запобігання, ослаблення або захисту від існуючих небезпек і загроз або інших непередбачених обставин і в основному забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції і господарського ризику» [2].

У цьому визначенні вже з'являються два важливі моменти – критерій забезпечення безпеки – досягнення цілей бізнесу, а також враховуються чинники зовнішніх умов – конкуренція, ризик. Також відмічена і умова досягнення цілей бізнесу – ефективність використання ресурсів.

В рамках даного підходу розглядається сукупність процесів, що протікають в організації, з усіма їхніми характерними рисами й взаємозв'язками, які становлять єдину споріднену групу з погляду їхньої функціональної ролі в забезпеченні економічної безпеки підприємства й відіграють важливу роль у забезпеченні економічної безпеки підприємства. Відповідно до цього як основні напрямки економічної безпеки підприємства розрізняють сім функціональних складових: інтелектуально-кадрову, фінансову, техніко-технологічну, політико-правову, екологічну, інформаційну й силову, які мають наступний зміст:

1. Фінансова складова – досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів (*F*).
2. Інтелектуальна й кадрова складові – розвиток інтелектуального потенціалу підприємства, ефективне управління персоналом (*IK*).
3. Техніко-технологічна складова – рівень застосування технологій, що відповідають сучасним світовим аналогам щодо оптимізації витрат ресурсів (*T*).
4. Політико-правова складова – правове забезпечення діяльності підприємства і дотримання чинного законодавства (*P*).
5. Інформаційна складова – інформаційно-аналітичне забезпечення усієї діяльності підприємства (*I*).
6. Екологічна складова – мінімізація забруднення довкілля (*E*).
7. Силова складова – забезпечення фізичної безпеки працівників (керівників) підприємства і збереження його майна (*S*).

Положення ресурсно-функціонального підходу щодо визначення економічної безпеки підприємства дають підстави розглядати її як максимізаційну функцію від основних функціональних складових:

$$f(F, IK, T, P, I, E, S) \rightarrow \max . \quad (1)$$

При цьому кожна складова як стан ефективного використання відповідних ресурсів має кількісний вираз у вигляді показників ефективності діяльності підприємства. Виходячи з цього, ми можемо стверджувати про тісний взаємозв'язок економічної безпеки підприємства та його потенціалу.

Класичне розуміння поняття «потенціал підприємства» зводиться до того, що потенціал – це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів. До складових потенціалу в цьому розумінні відносять відповідні трудові, матеріальні, фінансові та інформаційні ресурси, які залучаються у сферу вдосконалення виробництва.

З позиції такого розуміння економічну безпеку підприємства ми пропонуємо розглядати як рівень реалізації його потенціалу (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) в умовах захисту від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних погроз, а також здатність суб'єкта до відтворення.

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і фахівці будуть здатні уникнути можливих погроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Виходячи з цього наведена вище функціональна залежність (1) приймає наступний модифікований вигляд:

$$f(F, IK, T, P, I, E, S) \rightarrow \text{потенціал підприємства} . \quad (2)$$

Крім того слід зазначити, що економічна безпека підприємства тісно пов'язана з граничними можливостями фірми, що визначається як стратегічний потенціал фірми [3, с.25], що потребує розгляду.

Стратегічний потенціал – поняття відносне: для одних цілей, при одних певних умовах, що складаються на ринках, він може бути досить високим, при інших - низьким. Так само, як і для різних тимчасових періодів, він може відповідати вимогам потенційних споживачів продукції фірми. Важливим є внутрішня і зовнішня гнучкість організації, тобто її постійна адаптація до швидко мінливих умов зовнішнього і внутрішнього середовища. Виграє (а в інших умовах виживає) те підприємство, яке швидше інших пристосовується до реалій часу й адаптується до нових умов.

Але поняття зовнішньої і внутрішньої гнучкості не є абсолютним. Існують межі адаптивності системи. Якщо зміни параметрів системи перевищують можливості її адаптивного розвитку, відбувається втрата стійкості. Якщо після втрати стійкості встановлюється коливальний періодичний режим, це м'яка втрата стійкості. Якщо ж система переходить на інший режим руху стрибком, це тверда втрата стійкості [4,

с.18].

Виділяють кілька рівнів кризових явищ: критичні ситуації, власне кризи і катастрофи. Перші характеризуються здатністю до адаптації, другі – м'якою втратою стійкості, треті – твердою втратою стійкості (тобто необхідністю зміни парадигми бізнесу, щоб уникнути втрати економічної безпеки).

Таким чином, економічна безпека може розглядатись як рівень стратегічного потенціалу фірми, що знаходиться поблизу границь адаптивності, а погроза втрати економічної безпеки наростає в міру наближення ступеня адаптивності стратегічного потенціалу до граничної зони. Інакше кажучи, якщо стратегічний потенціал фірми в існуючому вигляді вичерпав можливості пристосування до зростаючої нестабільності зовнішнього середовища у рамках самої місії, то можна говорити про погрозу економічної безпеки фірми. Ця погроза може виявитися у вигляді втрати рівня конкурентного статусу фірми або істотного погіршення фінансового стану фірми, або втрати позитивного іміджу фірми.

Катастрофічний стан настає тоді, коли ризик втрати активів фірми й особистого майна її власників наблизився впритул до свого граничного значення. Тобто економічна безпека фірми існує лише в період найменшої імовірності повної втрати всього капіталу, що належить власникам фірми. В міру зростання цієї імовірності погроза втрати економічної безпеки підсилюється. Стратегічні управлінські рішення в період наростання погрози втрати економічної безпеки повинні бути гранично вивірені. При їхній реалізації необхідно постійно порівнювати очікуваний ефект з можливими негативними наслідками. При обґрунтуванні таких рішень можна користуватись декількома критеріями для оцінки ступеня невизначеності. Це можуть бути:

– критерій Лапласа, що він визначається обчислюванням для кожної дії середньої величини з можливих вигравів і вибором дії, якій відповідає найвища середня величина;

– критерій Вальда. Його зміст полягає у тому, щоб зробити максимальним мінімальний виграв, тобто вибрати таку дію, якій відповідають найменші втрати [5, с.222].

Висновки. Отже, економічна безпека підприємства з точки зору ресурсно-функціонального підходу є станом ефективного використання його корпоративних ресурсів, що реалізується через такі функціональні напрямки, як інтелектуально-кадровий, фінансовий, техніко-технологічний, політико-правовий, екологічний, інформаційний й силовий. Ресурсна складова змісту економічної безпеки підприємства дає можливість визначити її як рівень реалізації потенціалу підприємства, зокрема стратегічного як міри граничних можливостей суб'єкта господарювання. Постійний моніторинг економічної безпеки підприємства в період загострення невизначеності зовнішнього середовища за допомогою критеріїв прийняття управлінських рішень дозволяє уникнути його кризового й катастрофічного станів. Розглянутий зміст й структура економічної безпеки підприємства (ЕБП) з точки зору ресурсно-функціонального підходу є фундаментом подальших досліджень щодо методики її оцінки.

Література

1. Современный толковый словарь / [авт.-уклад. Кузнецов С.А.]. – М. : Большая Советская Энциклопедия, 1997. – 6110 с.
2. Экономика и организация безопасности хозяйствующих субъектов / [Гусев В. С., Демин В. А., Кузин Б. И. и др.]. – СПб : Очарованный странник, 2001. – 288 с.
3. Грунин О.А. Экономическая безопасность организации / О.А. Грунин, С.О. Грунин. – СПб : Питер, 2002. – 270 с.
4. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення [монографія] / Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. – К. : Лібра, 2003. – 280 с.
5. Василенко В.О. Теорія та практика розробки управлінських рішень / Василенко В.О. – К. : ЦУЛ, 2002. – 419 с.
6. Лоханова Н. Система управління станом економічної безпеки підприємства: проблемні питання, концепція розвитку / Н. Лоханова // Економіст. – 2005. – № 2. – С. 52–56.

Надійшла 06.10.2010